

Ciocoi vechi și noi

Booksprint
București
2026

Dedicație	5
Prolog	7
Dinu Paturică	12
Postelnicul Andronache Tuzluc	16
Românul și fanariotul.....	26
Chera Duduca	28
Educația ciocoiului	37
Ipocriții în luptă	45
Până nu faci foc, fum nu iese.....	53
Mijlocul de a face foc fără fum.....	60
Confidențele	62
Chir Costea Chiorul.....	65
Adevarul e proastă marfă	70
Una la mână!	76
Ce dai să te fac ispravnic?	89
Țin[']te bine, arhon postelnice!.....	95
Scene de viață socială	100
Fă-te om de lume să furi cloșca de pe ouă!	112
Muzica și coregrafia din timpul lui Caragea	123
Ce n-aduce anul, aduce ceasul.....	127
Avertismentele	137
Teatrul în Țara Românească.....	141
Femeia a scos pe om din Rai.....	148

Italiana în Algir	159
Slugile boierești.....	166
Cochii vechi	173
Marea hătmănire.....	177
O scenă dramatică.....	183
Blestemul părintesc.....	193
Un suflet nobil.....	205
Lagărul de la Cotroceni și trădarea	212
Alexandru Ipsilant și Eteria grecească.....	223
Cu rogojina aprinsă-n cap și cu jalba în proțap	228
Ocna părăsită	236
Epilog. Din opincar mare spătar	247

Nimic nu este mai periculos pentru un stat ce voiește a se reorganiza, decât a da frânele guvernului în mâinile parveniților, meniți din concepțiune a fi slugi și educați într-un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu orice preț!...

Platon a zis, cu două mii de ani înainte de a lua noi pana în mână ca să descriem pe ciocoi, că un om, ca să poată deveni cetățean onest, mai întâi de toate caută să fie născut bine, crescut în frica lui Dumnezeu, și din copilărie până la maturitate să trăiască înconjurat de oameni virtuoși și drepecți.

Ciocoiul este totdeauna și în orice țară un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal până la barbarie și dotat de o ambițiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce și-a ajuns ținta aspirațiilor sale.

Pepiniera în care cresc acești inamici ai onoarei și ai tuturor virtuților cetățenești este mai totdeauna casa bogatului și mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiul, umilit, și cere a servi pe boierul pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit și un veștmânt ca să se apere de asprimea frigului.

În anii dintâi, aceste vulpi cu două picioare, care întrec în ipocrizie și vicleșug pe cele cu patru picioare din fabulele lui Esop și La Fontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniți în păcate de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atențiune, încât la etate de douăzeci de ani, ei știu foarte bine cum se fură cloșca de pe ouă fără să cârâie; cu alte cuvinte, știu cât să fure de la aprovizionarea din toate zilele, cât de la aprovizionările cele mari, cât de la arendarea moșilor și alte mai multe tranzacțiuni ale casei boierești în care se află servind.

Știm cu toții că între slugile de la casele bogaților, ca în toate meseriile sociale, există o ierarhie oarecare. Ciocoiul, dar, își începe uneori cariera de la postul de rânđaș, iar alteori de la lacheu

ce se pune în coada trăsurii boierului; devine cu încetul sofragiu, apoi vătaf de curte, iar mai pe urmă se face și el boier; și cu toate că unii-alții îi zic în deriziune boier făcut, copiii lui însă devin boieri și fii de boieri.

În timpul pe când ciocoiul umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său și-i ajută cât poate ca să și le împlinească în paguba lui și în folosul său. Se întâmplă, însă, de multe ori ca stăpânul ciocoiului să aibă și virtuți, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul și în inima cea triumphiulară și îngustă a ciocoiului plecat pe drumul de a deveni om mare cu orice preț.

Ca sofragiu se obișnuiește atât de mult cu mâncările delicate, încât nu mai poate să trăiască fără friptură de fazan, brânză de Parma, salam de Verona, icre moi, conserve de Franța și vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Astfel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este corupt moralicește și fizicește până la măduva oaselor.

Înălțat la acest din urmă și mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevăzător ca un prezident de cabinet... din Europa. Ideea ce-l preocupă ziua și noaptea este de a afla metoda prin care să-și facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginațiune, unul mai întunecos decât cellalt; le studiază pe toate și, găsimu-le realizabile, le pune în lucrare fără mustrare de conștiință.

S-a zis de mai mulți filozofi și cărturari că conștiința este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tăgăduiesc, dar vătaful de curte cunoaște secretul de a face din acest aspru judecător un consilier întocmai după cum îi trebuiește lui.

El zice în sine: Tot omul este creat de Dumnezeu cu dreptul de a se hrăni pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult decât le trebuie, când alții nu au nici chiar mijloacele necesare spre a se susține? De ce unii sunt puternici și alții nebăgați în seamă? De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alții nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormânta? Aceasta este o stare de

lucruri anormală zice înțeleptul vătaf de curte și cată să o combat din toate puterile, adaugă el.

Astfel dar, omul nostru, mergând din raționament în raționament și din deducție în deducție, devine comunist, fără știrea lui, și începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă și egalitară în aparență, cât este de hidoasă în fond.

Nu trece mult și ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardoare a nivela starea societății... Își cumpără moșioare, vitișoare și alte diminutive de acestea care fac viața lesne și plină de plăceri.

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boier, care nu l-a lăsat să piară de foame pe drumuri și după ce și-a luat rangul de pitar, la care nu este vătaf de curte care să nu aspire, omul nostru caută un pretext și părăsește casa stăpânului său tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de dânsul.

Este cunoscut că omul îmbogățit prin furțișag nu se satură niciodată de avere, oricât de bogat ar deveni, ci, din contra, caută noi mijloace de a-și mări bogățiile. Căsătoria, dar, devine pentru dânsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite samsari de căsătorie în toată țara și nu se însoară decât numai atunci când găsește o zestre după placul lui, fără să se tulbure cât de puțin dacă femeia cu care-și leagă soarta este jună, frumoasă și crescută bine, sau slută și depravată.

Omul ce se însoară numai pentru ca să-și mărească starea niciodată nu ia soție bună. Ciocoiul o știe și aceasta, dar îi pasă foarte puțin, căci el nu are altă țintă decât realizarea planurilor sale celor ambițioase. N-apucă să treacă luna de miere și casa ciocoiului devine o cafenea în care se adună toată lepra societății. Soția lui devine o Messalină; copiii se nasc Dumnezeu mai știe cum, cresc împreună cu slugile și, tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupțiunii, îi trimite în Franța ca să învețe carte.

Nenorociții copii, lipsiți de educațiunea morală și neîntăriți prin virtuți și exemple de onoare învățate din casa părinților, cum ajung la porțile Parisului, cad în mâinile femeilor și junilor celor stricați,

care îi depravează și mai rău; iar când se întorc în patrie, în loc să aducă cu dânșii luminile Europei civilizate, nu aduc decât viciul și depravarea sau, dacă vreunul dintr-înșii reușește a învăța câte ceva, această cultură intelectuală, nefiind susținută de o educațiune morală, produce mai mult rău decât bine nenorocitei țări ce hrănește în sânu-i asemenea vipere.

Ciocoiul sau puiul de ciocoi, ajuns om de stat, se deosebește de omul onest prin mai multe fapte, iar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, nu doară că are spiritul drept și nepărtinitor, ci ca să poată exploata deodată toate doctrinele și partidele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea și devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rostește prin adunări publice și private; dar aceste virtuți cetățenești, de care face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării pe care voiește a se sui la putere; și uneori, când ele nu-i servă de ajuns, el aleargă la străini și primește de la dânșii posturi în țara sa.

Ajuns la gradul de mărire pentru care a comis toate mișeliile, a suferit toate umilințele și a declamat, fără de a le simți, toate virtuțile din lume, ciocoiul își ridică masca ipocriziei de la ochi și se arată lumii în mizerabila și urâcioasa nuditate a sufletului său celui mic.

Inima lui, asprită de suferințele, umilirile și înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orice simțământ frumos și uman. Libertatea presei îl supără, căci descoperă inechitățile vieții sale și nu-l lasă să despoaie de averi pe stat și pe particulari; funcțiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigalitate și, ca să se poată folosi mai bine de orânduirile în serviciu, își recrutează un ciocoi tot de calibrul său și speculează printr-însul pâinea nenorociților funcționari.

Iată tipul ciocoiului din toate țările și mai cu seamă din țara noastră, unde lumina adevăratei civilizațiuni n-a risipit încă norii

cei groși ai ignoranței și ai depravațiunii. Iată tipul ce ne propunem a urmări în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoiul cu anterior și cu călămări la brâu al timpilor fanariotici, până la ciocoiul cu frac și cu mănuși albe din zilele noastre.

Într-o dimineață din luna lui octombrie, anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșă, ochi negri plini de viclenie, un nas drept și cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambițiunea și mândria grosolană, îmbrăcat cu un anterior de șamalagea rupt în spate; cu caravani¹ de pânză de casă vopsiți cafeniu; încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef; cu picioarele goale băgate în niște iminei de saftian, care fuseseră odată roșii, dar își pierduseră culoarea din cauza vechimii; la încingătoare cu niște călimări colosale de alamă; în cap cu cauc de șal, a cărui culoare nu se poate distinge din cauza peticelor de diferite materii cu care era cârpit, și purtând ca veșmânt de căpetenie o fermenă de pambriu ca paiul grâului, căptușită cu bogasiu roșu; un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic Andronache Tuzluc, rezemat de stâlpii intrării și absorbit în niște meditațiuni care, reflectându-se în trăsurile feței sale, lăseau să se vadă până la evidență că gândirea ce-l preocupa nu era decât planuri ambițioase ce închipuirea lui cea vie îi punea înaintea și obstacolele ce întâmpina în realizarea lor.

În momentul acela, ușa scării se deschise și se arătă înaintea junelui un arnăut îmbrăcat numai în fir, cu pistoale și iatagan la brâu și cu tătarcă roșie blănită cu vulpe nafe. Mândrul albanez, fără să privească cât de puțin pe bietul june ce-i făcea temenele² până la pământ, strigă cu voce de stentor: “Ioane, trage butca boierului la scară”.

Vizitiul, după ce plesni de câteva ori din bici și mai făcu câteva marafeturi prin care voia să arate abilitatea ce avea în meseria sa, trase butca la scară.

Nu trecu mult și se auziră pașii cei leneși și gravi ai marelui

¹ Pantaloni

² Temenele complimente turcești

postelnic, ce cobora scara cu o cadență simetrică. Junele, a cărui atențiune era ațintită la cea mai mică mișcare ce se petrecea, auzi și el acest zgomot și cu un aer în care se vedea foarte curat neliniștea, ridică de la pământ două cutii cu păstrăvi și câteva găini; apoi vârî măchinălicește mâna în sân și scoase un plic sigilat; iar după ce își strânse fermeneaua la piept și-și luă caucul din cap, lăsând să se vadă o căpățână rasă peste tot și numai în creștet cu vreo câteva fire de păr, luă o poziție umilitoare și așteptă sosirea boierului. În fine postelnicul apăru în scară îmbrăcat cu anterior de cutnie ca gușa porumbului, încins peste mijloc cu un șal de Țarigrad, cu ișlicul în cap și învelit până la ochi cu o giubea de postav albastru, blănită cu blană de răs. El zări pe june și-i zise cu gravitatea de boier de protipendadă³:

— Cine ești, mă băiete, și ce voiești de la mine?

Junele căzu în genunchi și, sărutând pulpana anteriorului, răspunse cu o voce lăncedă ce inspira compătimire:

— Să trăiți întru mulți și fericiți ani! Sunt Dinu Păturică, nemernicul fiu al preaumilitei voastre slugi treti-logofăt Ghinea Păturică, fostul odinioară vătaf de curte al înălțimii voastre.

— Ei bine, spune-mi ce vrei de la mine?

— Am o scrisoare de la tata către preacinstitul și de bun neam obraz al măriei voastre.

— Ad-o-ncoace, să vedem acea scrisoare.

Junele se apropie de postelnicul ținând capul plecat până la pământ și-i dete scrisoarea; apoi căzu iarăși în genunchi și, stând în această pozițiune, așteptă răspunsul.

Boierul deschise scrisoarea și citi cele următoare:

„Preamilostivului și de bun neam al meu stăpân, cu cea de slugă supunere mă închin.

După sânta datorie ce am, ca un supus credincios vin a cerceta despre fericita și mie foarte scumpă sănătate a panevgheniei tale,

³ Boier de protipendadă de prima clasă

ca aflând-o pe deplin să mă bucur din rărunchii inimii mele, căci eu, din mila Domnului, mă aflu în toată întregimea sănătății și mă îndeletnicesc cu umilita mea slujbuliță de sameș ce te-ai milostivit a-mi da. Am primit preacinstita scrisoare a blagorodnicei tale și cele ce-mi poruncești le-am pus în lucrare.

Cele patruzeci lude⁴ scutelnici: pescari, răcari, vânători și dârvari, i-am împrăștiat în tot județul și cred că, cu ajutorul lui Dumnezeu și iușchiuzarlâcul smeritului tău rob, curtea blagorodnicei tale în scurtă vreme se va umplea de toate cele trebuincioase.

Alta am să te rog, arhon postelnice: fiul meu, înfățișătorul acestei umilite scrisori, a ajuns în ilichie și cu toate că m-am silit a-l învăța toate iușchiuzarlâcurile și marafeturile cu care trebuie să fie împodobit un adevărat calemgui, dar nefiind de ajuns toate acestea, îl trimit la domnia ta ca să se mai roadă, ca să poată ieși și el mâine-poimâine la obraze.

Primește, milostive stăpâne, două bote cu păstrăvi și zece găini crescute și îngrășate de mine.

A panevgheniei tale smerita și umilita slugă, treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov, sud Saac."

După ce postelnicul Andronache citi scrisoarea, chemă pe vătaful său de curte și-i zise:

— Ia aceste cutii cu păstrăvi și să le trimiți colo, știi tu! — iar pe ștregarul acesta de băiat să-l oprești în curtea mea și să mi-l faci deocamdată ciubucciu.

La aceste vorbe ale boierului, inima lui Dinu Păturică săltă de bucurie — și avea mare dreptate, căci prin admiterea lui în serviciul postelnicului devenise proprietar pe prima literă a alfabetului fortunei.

În timpul acesta vizitiul atinse caii cu biciul și ieși cu butca din curte, iar vătaful luă cutiile cu păstrăvi împreună cu găinile și,

⁴ individe

urmat de noul său confrate în ciocoism, sui mai întâi scara cea mare a casei, trecu prin sală și, ajungând la o galerie cam întunecoasă, se opri în loc și zise lui Dinu Păturică:

— Iată odaia ce ți-am gătit pentru locuință; intră într-însa și peste un ceas voi veni să te învăț meseria de ciubucciu cu care te-a cinstit stăpânul.

Noul ciocoi așteptă până se depărtă vătaful, iar după aceea se coborî în curte și, luând o pereche de desagi în care era o colecțiune de trențe ce compuneau averea ce aducea el din casa părintească, sui scara cu repeziciunea vântului și intrând iarăși în camera sa își așeză toate lucrurile pe la locul lor.

Camera despre care vorbim era în periferie de un stângen pătrat; într-unul din cele patru unghiuri era o vatră întocmai ca cele obișnuite la cafenelele turcești, pe care sta un ibric colosal, înconjurat din toate părțile cu cărbuni stinși pe jumătate. În celălalt unghi era așezat un dulap prin ale cărui sticle se vedeau o mulțime de ciubuce de antep și de iasomie, cu imamele de chihlimbar limoniu; iar mai sus, pe o despărțire făcută într-adins, se vedeau o mulțime de feligene pentru cafea, cu zarfurile lor de argint, și câteva chisele de dulceață.

La extremitatea de jos a acestui dulap se zărea un lighean de argint, pe al cărui acoperământ era pusă o bucată de săpun mosc în formă sferică. Lângă acest dulap era un mizerabil pat de scânduri, acoperit cu o pătură de lână albastră, iar pe pereți erau ținute câteva cadre de hârtie, zugrăvite cu vopseli proaste: una dintr-însele reprezenta lupta navală de la Ceșme-Liman și arderea flotei turcești de către prințul Orlof, iar pe cealaltă era desenată asasinarea principelui Hanger(1) de către trimisul Porții Otomane.

Dinu Păturică dete o privire repede și disprețuitoare camerei sale, apoi deschise fereastra și începu să se uite în curte. Privi cu băgare de seamă mulțimea de găini, găște, rațe, claponi, cocori și călifari ce furnicau prin curtea boierească, apoi se întoarse către bucătărie și, la vederea mulțimii de tingiri de diferite capacități, în

care se pregăteau cele mai gustoase bucate din Fanar, fața lui se coloră de o bucurie nedreptățită; iar după o reflecție de câteva minute, zise în sine: Iată-mă în sfârșit ajuns în pământul făgăduinței; am pus mâna pe pâine și pe cuțit: curaj și răbdare, prefăcătorie și iușchiuzarlâc și ca mâine voi avea și eu case mari și bogății ca ale acestui fanariot.

Postelnicul Andronache Tuzluc

Să lăsăm pe ambițiosul nostru ciocoi în pace a-și face planurile sale pentru exploatarea averii stăpânului său și, în loc d-a-l întrerupe din visările sale ambițioase, să facem cunoscut lectorilor noștri pe postelnicul Andronache Tuzluc.

Acest fanariot venise din Constantinople în suita domnitorului Georgie Caragea și făcuse meseria de ciohodar în curtea aceluiași principe.

Ca fanariot născut în ulițele cele strâmte ale Fanarului, unde se urzesc și se pun în lucrare cele mai întunecoase intrigi ce au ruinat Imperiul greco-roman, el moștenise din naștere un mare talent de intrigă și de lingușire; știa din încercare că raiul ceresc și pământesc nu se poate deschide decât prin femei; de aceea își îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor doamnei și mai cu seamă ale domniței Ralu, fiica preaiubită a domnului Caragea.

El făcu cunoștință cu acea volubilă și capricioasă principesă prin mijlocul unei dame a ei de onoare, cu care se înamorase numai pentru împlinirea acestui scop. Un an întreg fanariotul nostru făcu domniței tot acele servicii ce făcea odinioară Mercur celui mai mare dintre zeii Olimpului elenic, cu deosebire numai că domnița, neputând să dea fanariotului nemurirea, făcu ca să cadă în mâinile lui pitacul domnesc prin care îl numea vel-cămăraș.

A fi mare cămăraș al unui principe care are un fiu frumos ca